

**Datum** 9 juli 2025

**Onderwerp** Zienswijze concept NPRD

## **Beste meneer/mevrouw,**

De Natuur en Milieufederatie Flevoland (NMFF) maakt graag van de gelegenheid gebruik om een zienswijze in te dienen op het Ontwerp Programma Ruimte voor Defensie (NPRD) en de bijbehorende PlanMER.

De Natuur en Milieufederatie Flevoland is een federatie van meer dan 60 aangesloten lidorganisaties, actief over de gehele breedte van natuur, duurzaamheid en circulariteit binnen Flevoland. Wij begrijpen de behoefte aan versterking voor Defensie vanwege de geopolitieke omstandigheden. Tegelijk constateren we dat daarbij voor veel grote ruimtelijke inpassingsvragen (zoals de nieuwe kazerne, en een nieuwe F35-vlieglocatie) de voorkeurselectie in Flevoland is geland. Daarmee wordt Flevoland onevenredig zwaarder belast met ruimtelijke inpassingen van Defensie dan andere provincies.

In deze zienswijze geven we per voorkeursbesluit aan waar onze vragen liggen voor de: Kazerne Spiekweg, Helikopter laagvlieggebied Ketelmeer en Jachtvliegtuigcapaciteit Lelystad Airport.

Voor elk van deze voorkeurslocatie benoemen we : (1) Welke criteria niet of onvoldoende zijn meegenomen in het onderzoek, (2) hoe deze criteria zijn gescoord in de PlanMER en (3) of dit eventueel tot een ander besluit zou moeten leiden.

We leunen in deze zienswijze bij verschillende vragen op een aanvullend geluidsonderzoek dat is uitgevoerd door Erik Roelofsen, geluidsexpert van de Nederlandse Stichting Geluidshinder. Dit onderzoek is bijgevoegd.

## **Kazerne Spiekweg**

### **Criteria**

Wij zien verschillende hiaten in de PlanMER onderzoek naar de Kazerne Spiekweg.

### **Missende zaken in het natuuronderzoek**

Er zitten een aantal hiaten in het natuuronderzoek naar de verschillende locaties die in onze ogen zouden moeten worden gevuld om een compleet beeld te krijgen:

- Beschermde flora worden niet benoemd.
- Ook vissen worden niet benoemd. Dit is relevant wanneer watergangen moeten worden drooggelegd.
- Er wordt gebruik gemaakt van veldbezoek als informatiebron. Een veldbezoek duurt doorgaans slechts enkele uren, terwijl de te onderzoeken gebieden zeer uitgestrekt zijn. Het is daarom de vraag in hoeverre tijdens zo'n kort bezoek een volledig en nauwkeurig beeld kan worden verkregen. Het roept twijfels op wanneer vervolgens conclusies worden getrokken op persoonlijke interpretatie, in plaats van op lokale kennis.
- Ook de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) wordt gebruikt als informatiebron. De gegevens uit de NDFF zeggen vaak meer over de verspreiding van waarnemers dan over die van soorten. Natuurliefhebbers bezoeken immers zelden landbouwgebieden of open wateren zoals het IJsselmeer of de Noordzee om waarnemingen te doen. Dat er in deze gebieden weinig soorten zijn gemeld, betekent dan ook niet automatisch dat deze soorten daar ontbreken.
- Toetsing aan de houtopstanden maakt geen onderdeel uit van de natuuronderwerpen. Het lijkt erop dat zowel toen als nu de bosvakken op de locatie Spiekweg niet of beperkt meegenomen zijn.

## Scoring

In onze ogen zouden een aantal van de criteria in de PlanMER anders gescoord moeten worden.

### Grote impact natuur

De locatie Spiekweg heeft aanzienlijke negatieve effecten op de natuur die in onze ogen te licht worden beoordeeld in de PlanMER. De voorkeurslocatie wordt omringd door Natuur Netwerk Nederland (NNN) in de vorm van het Horsterwold, dat met 3.700 hectaren één van de grootste aangesloten Europese loofbossen. Door de aanleg van de kazerne gaat hier 240 hectare verloren. Daarnaast grenst de kazerne aan het N2000-gebied de Veluwerandmeren en ligt de Veluwe, een gebied wat uiterst stikstofgevoelig is, op slechts 5,5 kilometer.

Er is sprake van veel onduidelijkheden en de locatie kent aanzienlijke natuurwaarden die bescherming verdienen. Het idee dat de natuurbeoordeling te licht is wordt nog versterkt wanneer deze wordt vergeleken met de bijna gelijke natuurbeoordeling van locatie Zeewolde Oosterwold. Een gebied met veel minder natuurwaarden.

### Impact op recreatie en stiltegebied te licht beoordeeld

De locatie Spiekweg wordt omringd door, voor de inwoners van Zeewolde, essentiële recreatiegebieden. Er liggen verschillende vakantieparken ten zuiden van de voorkeurslocatie Spiekweg. Deze vakantieparken en recreatiegebieden profiteren en draaien deels op het feit dat ze ingesloten zijn door het Horsterwold. Door de komst van de kazerne wordt het veel minder aantrekkelijk om op deze plekken te gaan recreëren. Vanwege de geplande

woningbouwopgave en de, daarmee gepaard gaande groeiende vraag, mag dit zwaarder worden meegewogen.

De Stille Kern maakt onderdeel uit van het Horsterwold en is één van de weinige stiltegebieden die Flevoland heeft. Dit grote stiltegebied ligt op minder dan 1 kilometer van de beoogde kazerne en in dit gebied geldt op dit moment een geluidsnorm van 35dB(A). Het aanleggen van de kazerne, het bijhorende toenemende woon-werkverkeer, de grootschalige militaire oefeningen (incl. Schietoefeningen) maken in onze ogen dat een significant negatief effect niet kan worden uitgesloten.

Is bij het toetsten van de impact op het stiltegebied uitgegaan van de Flevolandse norm van 35dB(A)?

### Voorkeursbesluit

In onze ogen dient er voor de komst van een kazerne naar Zeewolde een heroverweging te moeten plaatsvinden wat betreft de voorkeurslocatie Spiekweg.

### Ongewenst vanuit oogpunt natuur

Vanuit natuur oogpunt heeft de locatie Spiekweg absoluut niet de voorkeur. De locatie grenst aan een Natura2000-gebied en er moeten significante stukken Natuur Netwerk Nederland (NNN) worden opgegeven om tot ontwikkeling van de locatie te komen. De ontwikkeling van de kazerne en het extra-verkeer dat het aantrekt betekent extra uitstoot en verstoring van omliggende natuurgebieden.

Zelfs al blijft de natuur in het Horsterwold relatief in stand als defensie er zou gaan oefenen dan nog gaat de voorkeur uit naar locatie Oosterwold, waar zelfs extra 'natuurwaarden' zouden kunnen worden gecreëerd op grond die nu voor landbouw wordt gebruikt.

Het is vreemd dat de locatie Oosterwold in de overzichtstabel met effecten bijna dezelfde scoring heeft als de locatie Spiekweg. Voor de locatie Oosterwold lijkt het erop dat deze vanuit het oogpunt van natuur geschikter is: er zijn geen negatieve effecten te verwachten en de noodzaak voor compensatieopgaven is minimaal.

### Ongewenst vanuit oogpunt recreatie

Ook vanuit oogpunt recreatie heeft de locatie Spiekweg niet de voorkeur en gaat de voorkeur uit naar de locatie Oosterwold. Het Horsterwold is het uitloopgebied van de gemeente Zeewolde. Dit gebied wordt kleiner doordat een gedeelte afgesloten gaat worden voor inwoners. Daarnaast zijn er negatieve effecten te verwachten voor de 'stille kern', een voor Flevoland uniek stiltegebied. Bovendien komt de kazerne te liggen tussen het Horsterwold en enkele recreatieparken, welke hierdoor minder aantrekkelijk worden. Dit in vergelijking met de locatie Oosterwold, waar nauwelijke negatieve effecten voor recreatie optreden.

### Ongewenst vanuit oogpunt ontsluiting

De komst van de kazerne naar de Spiekweg zal ook veel verkeer met zich meebrengen. Dit vele extra verkeer brengt ook extra, geluid, fijnstof, stikstof en CO<sub>2</sub>-uitstoot naar een op dit moment heel natuurrijk gebied. Ook hier heeft locatie Oosterwold vanuit oogpunt verkeer en ontsluiting de voorkeur boven locatie Spiekweg.

### Lokaal draagvlak

Bijkomend punt is dat de gemeenten Zeewolde en Almere, mede om bovenstaande redenen, ook al langer uitgesproken voorstanders zijn van de locatie Oosterwold. De gemeente Zeewolde stelt zich constructief op wat betreft de komst van de kazerne naar de gemeente, dus tegemoetkoming aan deze wens is ten minste een heroverweging waard.

## Laagvlieggebied Helikopters

### Criteria

Wij zien verschillende hiaten in het PlanMER onderzoek naar het laagvlieggebied voor helikopters bij het Ketelmeer.

### Uitgebreider onderzoek N2000-effecten

De beoordeling van de effecten van helikopterterverkeer op Natura 2000-gebieden is gebaseerd op een zeer beperkte studie, terwijl er in de literatuur al aanzienlijk meer kennis beschikbaar is. Het blijft in de PlanMER onduidelijk in hoeverre factoren zoals geluid, drukgolven en visuele verstoring invloed hebben op soorten, en wat de consequenties daarvan zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelen.

### Piekgeluid helikopters

De beleving en cumulatie helikoptertergeluid is onvoldoende meegenomen in de PlanMER. In het PlanMER wordt te weinig inzichtelijk hoe hoog de pieken in de geluidsbelasting zullen zijn en op welke afstand deze pieken hoorbaar zullen zijn. Dit terwijl pieken en frequenties essentieel zijn in de hinderbeleving van mens en dier. Het ontbreken van het geven van inzicht hierin is ons inziens een grote omissie.

### Laagfrequent geluid helikopters

Laagfrequent geluid (LFG) verwijst naar geluidsgolven met frequenties tussen circa 20 en 100Hz. Hoewel deze geluiden vaak minder goed hoorbaar zijn dan hogere frequenties, kunnen ze een aanzienlijke impact hebben op zowel mens als dier, deels omdat ze grote afstanden kunnen afleggen en door gebouwen heen kunnen dringen. Zowel mensen als dieren kunnen significante negatieve (gezondheids)effecten van laagfrequent geluid.

Dit aspect is erg onderbelicht in de MER. Uit beschikbare informatie over de geluidbronnen die defensie noemt, kan worden opgemaakt bij helikopters sprake is van een geluidsspectrum waarin het aandeel laagfrequent significant aanwezig is. Dit geldt overigens ook voor de F35.

### Cumulatie van geluid en mogelijke gezondheidsrisico's

Van belang is bij de cumulatie van de geluidbronnen ook rekening te houden met mogelijke autonome (antropogene) ontwikkelingen die geluid produceren en het niveau wat reeds aanwezig is binnen een bepaald gebied. Binnen de beoordeling in het MER is het bijvoorbeeld van belang hoe het geluid van F-35's, het laagvlieggebied van helikopters in de omgeving van Ketelmeer en een mogelijke opening van de vakantieluchthaven zich verhoudt. Aangezien dit individueel per bron hoge geluidbelastingen kan betreffen is zeker inzicht nodig van het cumulatieve aspect indien dit voor kan komen.

### Stiltegebieden niet meegenomen

Uit het PlanMER komt naar voren dat het stiltegebied in het Roggebotzand (Wilhelminabos) niet is meegenomen in de beoordeling. Daarnaast wordt gerekend met een geluidsnorm van 40dB(A), terwijl voor Flevolandse stiltegebieden een geluidsnorm van 35dB(A) geldt.

## Scoring

In onze ogen zouden een aantal van de criteria in de PlanMER dzwaarder gescoord moeten worden bij het maken van een keuze voor dit laagvlieggebied.

### Vogels en Natura2000

De natuurwaarden in dit laagvlieggebied dienen zwaar mee te wegen in de beslissing voor een laagvlieggebied. Een groot gedeelte van het gebied is Natura2000 gebied: Ketel- en Vossemeer. Hier komen verschillende beschermde vogelsoorten voor. De instandhouding van deze vogelsoorten gaat niet goed samen met laagvliegende helikopters.

Dit wordt nog duidelijker wanneer wordt gekeken naar andere opgaven voor het gebied. De mogelijke 380KV verbinding tussen Diemen-Ens bedreigt het leefgebied van deze beschermde soorten ook en bemoeilijkt de instandhouding.

### Wilhelminabos

Het Wilhelminabos in Dronten is een ere-monument voor mensen die aan kanker zijn overleden. Het is beplant met ruim 25.000 gedenkbomen. Het is ook een stiltegebied. Bezoekers komen daar om hun dierbaren in rust te gedenken. Het geluid van laagvliegende helikopters past daar niet bij en zou zwaarwegend moeten worden meegenomen.

### Schokland

Schokland is een UNESCO werelderfgoed en geniet zo doende een streng beschermde status. Gezien het unieke karakter van Schokland moet deze status worden behouden. Dit kan strijdig zijn met de doelen van defensie.

### Te overbruggen afstand

Een deel van het laagvlieggebied bevindt zich op meer dan 60 kilometer afstand van de helikopterbases Deelen en De Kooy. Hoewel deze afstand in principe nog werkbaar is voor laagvlieg oefeningen, kan bij grotere afstanden een tussenlanding voor het bijtanken noodzakelijk zijn. De zuidgrens van gebied N7 ligt precies op die grensafstand vanaf Deelen. In het planMER is echter niet duidelijk gemaakt waar onderweg eventueel getankt zou kunnen worden of hoeveel extra overlast deze landingen met zich mee zouden brengen.

## Voorkeursbesluit

Er zijn verschillende overwegingen die er voor zorgen dat het gebied boven het Ketel- en Vossemeer ongeschikt is als laagvlieggebied.

### Natura2000 en beschermde soorten

Het is grotendeels een Natura 2000-gebied met diverse beschermde vogelsoorten. Het laagvliegen boven het Ketel- en Vossemeer achten wij onverenigbaar met de bescherming van deze soorten.

### UNESCO werelderfgoed en Wilhelminabos

Daarnaast liggen binnen het beoogde laagvlieggebied twee andere kwetsbare gebieden: Schokland en het Wilhelminabos. Voor Schokland hechten wij grote waarde aan het behoud van dit UNESCO-werelderfgoed als cultureel erfgoed voor Flevoland. Het Wilhelminabos beschouwen wij als een belangrijk stiltegebied, dat behouden moet blijven voor mensen die daar in alle rust hun dierbaren willen herdenken.

### Windmolens

Het gebied kent een rijkdom aan grote windturbines. Een deel van de windturbines van 'Windplan Groen' staan in het bestaande laagvlieggebied B6 en in laagvlieggebied N7. De molens vormen een barrière om te oefenen in het gebied.

## Jachtvliegtuigen Lelystad

### Criteria

Wij zien verschillende hiaten in het PlanMER onderzoek naar het uitbreiden van de capaciteit voor jachtvliegtuigen op Lelystad Airport.

### Piekgeluid jachtvliegtuigen

In het PlanMER wordt voor de verschillende locaties weinig inzichtelijk wat de pieken in de geluidsbelasting zullen zijn en in op welke afstand van de luchthavens deze pieken hoorbaar zullen zijn. Dit terwijl pieken en frequenties essentieel zijn in de hinderbeleving.

Wij snappen dat dit lastig in te schatten is omdat het afhankelijk is van verschillende factoren. Maar, als er een inschatting kan worden gemaakt van de geluidsbelasting aan de hand van verschillende nog-niet-bestaande routes, kan ons inziens ook een inschatting van de piekbelasting worden ingetekend op basis van deze routes en de informatie uit het geluidsmeeetnet rond Leeuwarden. Wij zien dit daarom graag toegevoegd.

### Laagfrequent geluid van jachtvliegtuigen

Laagfrequent geluid (LFG) verwijst naar geluidsgolven met frequenties tussen circa 20 en 100Hz. Hoewel deze geluiden vaak minder goed hoorbaar zijn dan hogere frequenties, kunnen ze een aanzienlijke impact hebben op zowel mens als dier, deels omdat ze grote afstanden kunnen afleggen en door gebouwen heen kunnen dringen. Zowel mensen als dieren kunnen significante negatieve (gezondheids)effecten van laagfrequent geluid.

Dit aspect is erg onderbelicht in de MER. Uit beschikbare informatie over de geluidbronnen die defensie noemt, kan worden opgemaakt dat met name bij de F35 en de helikopters sprake is van een geluidsspectrum waarin het aandeel laagfrequent significant aanwezig is.

### Cumulatie van geluid en mogelijke gezondheidsrisico's

Bij de cumulatie van geluidsbronnen dient ook rekening te worden gehouden met mogelijke autonome (antropogene) ontwikkelingen die geluid produceren en het niveau wat reeds aanwezig is binnen een bepaald gebied. Binnen de beoordeling in het MER is het bijvoorbeeld van belang hoe het geluid van F-35's, het laagvlieggebied van helikopters in de omgeving van Ketelmeer en een mogelijke opening van de vakantieluchthaven zich verhoudt. Aangezien dit individueel per bron hoge geluidbelastingen kan betreffen (zie paragraaf 3.3) is zeker inzicht nodig van het cumulatieve aspect indien dit voor kan komen.

Ook de cumulatieve effecten van andere ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de plannen voor de nieuwe hoogspanningsverbinding (380KV) tussen Diemen en Ens, dient te worden meegenomen. Zo is nu al bekend dat deze verbinding een sterk negatief effect op vogels (in het Ketelmeer) gaat hebben.

### Ruimte binnen geluidszone

Past het geluid van de F35 wel binnen de geluidszone van Vliegveld Lelystad? De huidige contour van vliegveld Lelystad is een contour in de dosismaat Lden. Een bestaande contour van een vliegveld waar F35's opstijgen en landen is Vliegbasis Leeuwarden. Uit de overgelegde onderzoeken bij dit MER blijkt dat de geluidruimte bij Lelystad behoorlijk groter wordt dan in het verleden bij alleen civiel gebruik is bepaald. Ook de bij de PlanMER gevoegde onderzoeken geven slechts een beeld van het jaargemiddelde geluidniveau. Terwijl de maximaal 2.300 sorties van een F35 tijdens een start, doorstart of landing veel geluid op dat specifieke moment geven. Dit is niet onderzocht en ook het effect hiervan is niet beschouwd.

### Totaal gehinderden Wereldgezondheidsorganisatie

De Wereldgezondheidsorganisatie heeft onderzocht dat gezondheidsrisico's als gevolg van geluid kunnen optreden bij langdurige blootstelling aan gemiddeld geluidniveau van 45dB(A). Door de gehele geluidsruimte van de F-35 (tot waar waaiëren de geluidspieken van de F-35 uit?) inzichtelijk te maken krijgen Flevolandse een beter beeld.

### 'Landbouwdieren' uitbreiden

In Natuurpark Lelystad leven verschillende speciale soorten die nu buiten de scope van het PlanMER vallen. De impact van het geluid op "wilde dieren" is groot, zoals op bijvoorbeeld de elanden, Europese bizon, Przewalskipaarden, Pater Davidsherten. Het effect van de vluchten met de F-35 op deze dieren dienen in onze ogen ook te worden meegenomen.

## Scoring

Een aantal criteria in de PlanMER dienen anders gescoord te moeten worden.

### Voorzorgprincipe geluid

Aangezien er veel factoren meespelen bij de effecten van geluid op mens en dier is niet altijd kwantitatief een goed getal te noemen of een exacte contour te genereren. Er is weinig specifiek onderzoek gedaan naar piekgeluiden, laagfrequent geluid en cumulatie. Echter, dit wil niet zeggen dat deze onderdelen buiten beschouwing moeten worden gelaten of een mindere rol toebedeeld moeten krijgen. Met de informatie die wel beschikbaar is kan veel gezegd worden over de lijn waar het op lange termijn naar toe kan gaan, ook al is het wetenschappelijk nog niet bewezen of niet in wetgeving en beleid opgenomen. Aan te bevelen is het voorzorgsprincipe toe te passen.

### Natuurverstoring inconsistent

In par. 2.4.2 van Bijlage A VIII worden de NNN-gebieden genoemd bij de beschermde natuurgebieden, en dat er sprake is van negatieve effecten voor zover die deels binnen de >55dB-contour liggen. Dat is het geval bij Lelystad Airport; Natuurpark Lelystad, het Knarbos en het Larserbos. Alle drie NNN-gebieden flankeren de baan, hetgeen ook vermeld staat in par. 2 van Bijlage B13. Echter, in par. 9.3.2 wordt de beoordeling van het aspect 'Overige verstoring'



ineens beperkt tot Natura2000- en daarmee op nihil gezet. De natuurverstoring die optreedt door vluchten met de F-35 zou in onze ogen dus negatiever moeten worden beoordeeld, wanneer deze gebieden ook worden meegenomen.

### Onduidelijke beoordeling trekvogels

De effecten van F-35 op vogels zijn in onze ogen globaal en hoog over beoordeeld. Een aantal tekortkomingen in de huidige analyse:

- Er loopt een belangrijke trekvogelroute over Flevoland (tussen Afrika en het noorden). Jaarlijks maken er zo'n 90 miljoen vogels gebruik van deze route. Tot op welke hoogte zijn de bewegingen van trekvogels meegenomen?
  - Worden vliegplannen aangepast op situaties/perioden waarin er een hoger aanvaringsrisico is met trekvogels die gebruik maken van deze route? Denk hierbij vooral aan het trekseizoen.
- Het beoordelen van de effecten van F-35 op vogels zijn gedaan op basis van kaarten die gemaakt zijn voor het bepalen van de effecten van windturbines op trekvogels. In hoeverre geven deze (landelijke) kaarten een representatieve voorstelling van de lokale effecten van F-35 op vogels in het gebied gegeven de verschillen tussen defensievluchten en windmolens?
- Effect van circuitvliegen op trekvogels is niet inzichtelijk gemaakt.
- Niet inzichtelijk is gemaakt welke verjagingmethoden dienen te worden ingezet voor vogels en trekvogels. Ook is niet inzichtelijk tot in welke km-zone rondom de F35-locatie deze vogelwerende maatregelen dienen te worden genomen. En wat dit betekent op de teeltwijzen van de omringende agrarische bedrijven.

In onze ogen is aanvullend onderzoek gericht op de lokale situatie nodig om een goed beeld van de effecten op vogels te krijgen. Er is gewerkt met landelijke onderzoekskaarten die geen volledig beeld geven van de lokale impact.

### Akkervogels meenemen in onderzoek

Uit onderzoek in het kader van het Provinciale actieplan akkervogels komt het gebied rond Lelystad Airport naar voren als kansrijk voor het versterken van muizen-etende roofvogels.

Is onderzocht hoe het voorgenomen besluit om met F-35 te gaan vliegen op het vliegveld Lelystad (akker)vogels op de rode lijst beïnvloedt? Op dit moment bevinden deze vogels zich (gelukkig) weer in de akkers direct naast het vliegveld Lelystad. Dit is terug te zien bij de MAST-tellingen. De vogels (waaronder de veldleeuwerik) bevinden zich tenminste in één ANLB-perceel.

### Effect op recreatie en stiltegebieden te licht beoordeeld.

De effecten van de F-35 op recreatie worden in de PlanMER als licht negatief ingeschat. Dit omdat er in de buurt weinig overnachtingen plaatsvinden (het criterium). Natuurpark Lelystad ligt net buiten de geluidscontour en is zodanig door defensie niet aangemerkt als belanghebbende omwonende. Echter, door de nabijheid van Lelystad Airport gaat het natuurpark zeker hinder ondervinden van de defensieactiviteiten. Dit Natuurpark wordt



jaarlijks bezocht door meer dan 200.000 mensen. Verstoring van de recreatie dient negatiever te worden beoordeeld dan nu is gedaan in de PlanMer.

Wij pleiten ervoor dat Defensie in kontakt treedt met Flevo-Landschap over de effecten van de F-35 op de recreatie en natuur in Natuurpark Lelystad.

Veel recreanten beoordelen stilte en rust als belangrijk voor recreatie. De oppervlakte van stiltegebieden in Flevoland is klein ten opzichte van andere provincies en sinds 2016 ook nog eens afgenomen. Dit terwijl er een groeiende behoefte aan recreatie is. In de PlanMER is voor de effecten op stiltegebieden uitgegaan van de 55 dB-contour. In Flevoland geldt echter een richtwaarde van 35 dB(A) uurgemiddelde geluidniveau voor stiltegebieden. Wij pleiten ervoor om het al beperkte stiltegebied te behouden.

### Toekomstige woningbouw te licht beoordeeld

Bij de gehele behoefte van defensie lopen de geluidscontouren over grote dele van de kernen Biddinghuizen en Swifterbant en een groot deel van het buitengebied van Dronten. In verschillende van deze gebieden is toekomstige woningbouw gepland. Deze woningen zullen last krijgen van geluidshinder door F-35 vluchten vanaf Lelystad Airport. Dit moet in onze ogen zwaarder worden gewogen in de beoordeling van de criteria.

### Voorkeursbesluit

De gehele behoefte voor de F-35 is toebedeeld in het voorkeursbesluit op luchthaven Lelystad. Wij missen een onderbouwing waarom een halve sortie daarbij is afgevallen. Daarnaast zijn er verschillende (deels recente nieuwe) overwegingen die er in onze ogen voor zorgen dat er een heroverweging zou moeten plaatsvinden voor het voorkeursbesluit Lelystad Airport.

### Lokaal politiek draagvlak is weggevallen

Een wegingsfactor die niet in de beoordelingstabel terugkomt, maar wel zwaarwegend is geweest, is het lokale politieke draagvlak voor de komst van F-35 zolang daar ook openstelling voor 10.000 vluchten groothandelsverkeer bij zitten. De PlanMER gaat uit van een situatie van medegebruik door defensie van een civiele luchthaven.

Er is op dit moment geen landelijke politieke meerderheid meer voor het openstellen van Lelystad Airport voor groothandelsverkeer. Het is maar zeer de vraag of deze landelijke meerderheid er in de toekomst wel zal zijn.

Door het wegvalen van het landelijke draagvlak voor groothandelsverkeer is ook het lokale politieke draagvlak voor de F-35 weggevallen. Zowel provincie Flevoland en de gemeente Lelystad hebben via een zienswijze aan u kenbaar gemaakt dat alleen een F-35 luchthaven op Lelystad niet bespreekbaar is. Dit vraagt om een serieuze heroverweging of Lelystad Airport inderdaad de juiste plek is voor het uitbreiden van de gehele sortie jachtvliegtuigen. Het mag er onder geen beding toe leiden dat groothandelsverkeer zomaar in het kielzog van de F-35 wordt toegelaten. De kaarten en de teksten hebben de verbondenheid tussen deze twee activiteiten wel, en in onze ogen teveel.

### Economisch voordeel minder

De 'businesscase' voor het stationeren van de F-35 verandert doordat de koppeling met luchthaven Lelystad als vakantieluchthaven niet doorgaat. De economische voordelen zijn daardoor een stuk lager dan gecommuniceerd. Tevens dient er nog flink te worden geïnvesteerd om de huidige locatie geschikt te maken voor de F35, zowel betreffende de baan als het bouwen en inrichten van diverse faciliteiten die nodig zijn om de gehele F35-sortie inpasbaar te gaan maken. In de PlanMER ontbreekt dit financiële overzicht. Dat is een grote omissie.

### Lastig luchtruim, locatie en andere ontwikkelingen

Laatstelijk zijn er de grote opgaven waar Flevoland voorstaat, gecombineerd met de locatie en complexiteit van het luchtruim boven Flevoland. Tot 2050 worden meer dan 100.000 nieuwe woningen gebouwd. Een groot deel van deze woningen wordt gebouwd binnen de geluidsruimte van mogelijke defensievluchten. Daarbij komt dat ook na de Luchtruimherziening het luchtruim boven Flevoland complex zal blijven en Flevoland middenin in Nederland ligt. Al met al, is het, in onze ogen, onverstandig om de defensievluchten uit te gaan voeren middenin Nederland, in een gebied met een grote toekomstige bevolkingsgroei en een complex luchtruim dat ook niet veel makkelijker zal worden.

### Afsluiting

Flevoland staat bekend om zijn natuur, rust en uitgestrektheid. Flora, fauna en ook bewoners genieten hiervan. Steeds meer recreanten ontdekken Flevoland vanwege de rust en de fantastische natuurgebieden. De laatste toegevoegde parel is Nationaal Park Nieuw Land die vlak naast luchthaven Lelystad ligt en vooral een versterking geeft aan de biodiversiteit en de trekvogels.

Deze kernwaarden verminderen door de inpassing van nieuwe grote ruimtelijke opgaven. Vooral de extra lawaairuimte door defensievluchten zullen hier afbraak aan doen. We verzoeken defensie om uiterst zorgvuldig om te gaan met de schaarse ruimte en de slechte staat van de natuur. Ook toekomstige bewoners, meer dan 100.000 woningen worden nog gebouwd in zuid en midden Flevoland, gaan overlast krijgen van deze nieuwe lawaairuimte.

Tegelijk met de ter inzage legging van het NPRD loopt ook de ter inzage legging van de Wet op de Gereedstelling. Voor deze inzageprocedure sluiten we ons aan bij de zienswijze die de Natuur en Milieufederatie Gelderland indient op de WodG.

### Met vriendelijke groet,

Vera Dam – directeur Natuur en Milieufederatie Flevoland